

Nr 72

Skatteutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse, m. m., såvitt propositionen hänvisats till skatteutskottet, jämte motioner.

Propositionen

I propositionen 1971: 166 har Kungl. Maj:t under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 29 oktober 1971 föreslagit riksdagen

1) att antaga inom finansdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse,

2) att bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad som förordats i propositionen medgiva befrielse från skyldighet att erlægga statlig och kommunal inkomstskatt samt utskiftningsskatt i fall, då ett bankaktiebolag överlåter hela sin rörelse till ett annat bankaktiebolag och i samband därmed upplöses.

Propositionen har hänvisats till skatteutskottet i vad avser den ovan under punkten 2 upptagna frågan och i övrigt till näringsutskottet.

I propositionen föreslås att den för Kungl. Maj:t medgivna rätten att utse högst tre offentliga ledamöter i affärsbanks styrelse utvidgas till att gälla högst fem sådana ledamöter. Samtidigt föreslås att det högsta medgivna antalet styrelseledamöter ökas från tjugoen till tjugotre.

Vidare föreslås att affärsbanks styrelse skall ha rätt att, om förhållandena påkallar det, utse flera verkställande direktörer än f. n. och att välja dem bland styrelseledamöterna eller styrelsesuppleanterna.

Slutligen föreslås att Kungl. Maj:t erhåller bemyndigande att medge viss lindring i beskattningen vid samgående mellan affärsbanker.

Motionerna

Med anledning av propositionen har väckts bl. a. följande motioner:

motionen 1971: 1601 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk), vari hemställs

1. att riksdagen avslår förslaget i prop. 1971: 166 att Kungl. Maj:t bemyndigas medge befrielse från skyldighet att erlægga statlig och kom-

munal inkomstskatt samt utskiftningskatt i fall, då ett bankaktiebolag överlåter hela sin rörelse till ett annat bankaktiebolag och i samband därmed upplöses,

2. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna, att befrielse inte bör ges aktieägarna i Skandinaviska banken och Stockholms enskilda bank för realisationsvinst som kan uppkomma när de överlåter sina aktier till resp. bankbolag;

motionen 1971: 1602 av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl. (c), vari hemställs bl. a. att riksdagen vid behandlingen av prop. 1971: 166 beslutar avslå propositionen i vad den innehåller begäran om bemyndigande för Kungl. Maj:t att medge befrielse från skyldighet att erlägga inkomst- och utskiftningskatt i samband med att ett bankaktiebolag överlåter hela sin rörelse till annat bankaktiebolag och i samband därmed upplöses;

motionen 1971: 1603 av herr Levin m. fl. (fp), vari hemställs att riksdagen avslår prop. 1971: 166.

Motionerna 1971: 1601 och 1971: 1602 har hänvisats till skatteutskottet i ovan angivna delar.

Motionen 1971: 1603 har såvitt den innehåller yrkande om avslag på punkten 2 i propositionens hemställan hänvisats till skatteutskottet och i övrigt till näringsutskottet.

Utskottet

Vissa lättnader i beskattningen har ansetts påkallade för att undanröja hinder för fusioner mellan aktiebolag och mellan ekonomiska föreningar. De ifrågakvarande beskattningslättnaderna, vilka ursprungligen inte avsåg företag som driver penningrörelse, innebär i princip att fusion enligt 174 § 1 mom. aktiebolagslagen (AL), dvs. då ett moderbolag övertar tillgångarna i ett dotterbolag, i vilket moderbolaget äger mer än 9/10 av aktierna, inte skall föranleda inkomstbeskattning, om moderbolagets skattemässiga ingångsvärden för de från dotterbolaget övertagna tillgångarna överensstämmer med de värden som i beskattningshänseende gäller hos dotterbolaget vid fusionstillfället. Dold reserv som med obeskattade vinstmedel bildats i detta bolag skall alltså övergå till moderbolaget och skattemässigt behandlas som om den uppstått hos moderbolaget. Vidare finns bestämmelser av innebörd att fusionen inte skall föranleda skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust och att moderbolaget skall ha rätt till avdrag för dotterbolagets kommunalskatt. Slutligen kan vid fusion enligt 174 §

1 mom. AL moderbolaget erhålla befrielse från skyldighet att erlägga utskiftningsskatt eller uppskov med denna skatts erläggande. I sistnämnda fall övertar moderbolaget dotterbolagets utskiftningsskatteskuld.

Reglerna om skattelättnader vid fusion utsträcktes år 1962, såvitt avser inkomstbeskattningen, till att omfatta jordbrukets kreditkassar. Fusion mellan sparbanker skall enligt beslut vid 1964 års riksdag inte föranleda skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust. En motsvarande bestämmelse gäller enligt beslut vid 1969 års riksdag för det fall att en affärsbank övertar en annan affärsbanks hela bankrörelse.

I propositionen föreslås bl. a. att Kungl. Maj:t erhåller bemyndigande att efter prövning i varje särskilt fall medge ytterligare lindring i beskattningen vid samgående mellan affärsbanker. Frågan har aktualiserats genom framställningar från Skandinaviska banken och Stockholms enskilda bank om skattebefrielse med anledning av ett mellan dessa banker träffat avtal om samgående. Bemyndigandet avses omfatta rätt att medge dispens från skyldighet att erlägga inkomstskatt, när ett bankaktiebolags tillgångar och skulder överläts till annat bankaktiebolag, och dispens från skyldighet att erlägga utskiftningsskatt. Sistnämnda dispens skall kunna meddelas antingen i form av befrielse från skattskyldighet eller i form av uppskov med skattens erläggande genom att utskiftningsskatteskulden överflyttas på det övertagande bankaktiebolaget.

Motionerna 1971: 1601, 1971: 1602 och 1971: 1603 innehåller, i vad de hänvisats till skatteutskottet, yrkande om avslag på förslaget om dispensrätt. I motionen 1971: 1601 yrkas härjämte att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall ge till känna att aktieägarna i Skandinaviska banken och Enskilda banken inte bör erhålla befrielse från skyldighet att erlägga skatt för realisationsvinst som kan uppkomma när de överlåter sina aktier till Skandinaviska Enskilda banken. I motionen 1971: 1601 uttalas farhågor för den maktkoncentration som tillkomsten av Skandinaviska Enskilda banken innebär och för de negativa effekter från bl. a. konkurrenssynpunkt detta kan medföra. Motionärerna i motionen 1971: 1602 menar att sammanslagningen av Skandinaviska banken och Enskilda banken kommer att öka koncentrationsgraden på kreditmarknaden och att detta i sin tur kommer att oförmånligt påverka arbetsmarknaden och den regionala balansen. I motionen 1971: 1603 slutligen framhålls bl. a. att sammanslagningen kan komma att medföra en ytterligare stegring av tempot i utslagningen av mindre lönsamma företag. En sådan utveckling anser motionärerna olycklig från såväl ekonomisk som social och mänsklig synpunkt.

I samband med behandlingen av prop. 1969: 99, vari bl. a. föreslogs att någon skattepliktig realisationsvinst inte skall anses uppkomma då en affärsbank övertar en annan affärsbanks hela bankrörelse, hade be-

villningsutskottet att pröva ett i skrivelse från Svenska bankföreningen framställt yrkande om befrielse från skattskyldighet till utskiftningsskatt eller uppskov med sådan skatts erläggande i samband med affärsbankssammanslagningar. Bankföreningen framhöll i sin skrivelse att banklagen saknade motsvarighet till aktiebolagslagens bestämmelser om fusion. En sammanslagning av två bankaktiebolag gick i praktiken till så att det ena bolaget övertog det andra bolagets rörelse med samtliga tillgångar och skulder, varefter det överlåtande bolaget upplöstes genom likvidation. Om övertagandet skedde till bokförda värden medförde transaktionen inte någon vinst hos det överlåtande bolaget, och någon inkomstbeskattning av detta bolag behövde därför inte komma i fråga. Däremot måste det överlåtande bolaget erlagga utskiftningsskatt, som kunde uppgå till betydande belopp, och detta var i hög grad ägnat att försvåra önskvärda banksammanslagningar.

Bevillningsutskottet (BeU 1969: 58) ansåg det angeläget att skatte-reglerna var så utformade att bankinstituten hade möjlighet att konkurrera på lika villkor. Detta i sin tur innebar enligt utskottets mening att de olika bankinstituten borde ges samma möjligheter till strukturaliseringar. Utskottet anslöt sig därför till Bankföreningens uppfattning att utskiftningsskatt inte borde utgå vid banksammanslagningar, eftersom motsvarande skattebelastning inte uppkom vid fusioner mellan sparbanker och mellan jordbrukets kreditkassor.

Riksdagen godkände bevillningsutskottets betänkande.

Kungl. Maj:t har alltsedan slutet av 1940-talet haft bemyndigande att medge dispens från den inkomstskatt och utskiftningsskatt som kan uppkomma vid sammanslagningar av försäkringsbolag. Denna dispensrätt har anlitats vid åtskilliga bolagsfusioner inom försäkringsvärlden under 1950- och 1960-talen. Av propositionen framgår att skattebefrielse regelmässigt medgivits under förutsättning att skattskyldighet inte föranletts av att i samband med genomförandet av sammanslagningen uppskrivning skett av värdehandlingar eller eljest framtagits dolda reserver som tillskapats av obeskattade vinstmedel.

Enligt skatteutskottets mening bör ett samgående av affärsbanker från beskattningssynpunkt rimligtvis inte behandlas på annat sätt än en sammanslagning av försäkringsbolag eller en fusion mellan sparbanker eller mellan ekonomiska föreningar i jordbrukskasserörelsen. Om man vill motverka koncentrationstendenser inom det enskilda näringslivet bör detta enligt utskottets mening ske i annan ordning än genom att ge beskattningen verkningar som diskriminerar vissa typer av företag. Utskottet finner de i motionerna 1971: 1602 och 1971: 1603 uttalade farhågorna för de negativa konsekvenser i skilda hänseenden som kan bli följden av tillkomsten av Skandinaviska Enskilda banken överdrivna. Syftet med samgåendet mellan Skandinaviska banken och Enskilda banken är att skapa en mer rationell bankenhet som bättre än de båda ban-

kerna var för sig kan möta ökade krav på finansiella tjänster inom och utom landet. Om detta syfte tillgodoses finns det enligt utskottets mening skäl anta att samgåendet mellan bankerna kan verksamt bidra till den industriella expansionen i Sverige.

De uttalanden som görs i propositionen innebär såvitt utskottet kan bedöma en garanti för att skattelättnader i de aktuella fallen kommer att medges endast då sådana lättnader verkligen framstår som motiverade.

Med det anförda och då ett bifall till motionerna enligt utskottets mening skulle innebära att riksdagen gjorde ett omotiverat avsteg från beskattningsprinciper, som den tidigare godtagit, anser utskottet sig böra tillstyrka bifall till propositionen i vad den hänvisats till utskottet. Det anförda innebär att utskottet avstyrker samtliga här behandlade motionsyrkanden.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

- A. att riksdagen — med avslag på motionerna 1971: 1601, 1971: 1602 och 1971: 1603, i vad däri yrkas avslag på förslaget i propositionen 1971: 166 om bemyndigande för Kungl. Maj:t att medge dispens från skyldighet att erlagga statlig och kommunal inkomstskatt samt utskiftningskatt, och med bifall till propositionen, i vad densamma hänvisats till skatteutskottet — bemyndigar Kungl. Maj:t att i fall då ett bankaktiebolag överlåter hela sin rörelse till ett annat bankaktiebolag och i samband därmed upplöses — i enlighet med vad som förordas i propositionen — medge befrielse från skyldighet att erlagga statlig och kommunal inkomstskatt samt utskiftningskatt eller uppskov med att erlagga utskiftningskatt;
- B. att riksdagen avslår motionen 1971: 1601, i vad den innehåller yrkande av innebörd, att aktieägare i Skandinaviska banken och Stockholms enskilda bank inte bör erhålla befrielse från skyldighet att erlagga skatt för realisationsvinst som kan uppkomma när de överlåter sina aktier till resp. bankbolag.

Stockholm den 7 december 1971

På skatteutskottets vägnar

ERIK BRANDT

Närvarande: herrar Brandt (s), Magnusson i Borås* (m), Engkvist (s), fru Holmqvist* (s), herrar Kristenson (s), Wårnberg (s), Larsson i Umeå (fp), Carlstein (s), Nilsson i Trobro (m), Wikner (s), Stadling (s), Olof Johansson i Stockholm (c), Boo (c), Hörberg* (fp) och Björk i Gävle (c).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservation

av herrar Olof Johansson i Stockholm (c), Boo (c) och Björk i Gävle (c), vilka ansett

dels att den mening i utskottets yttrande som ingår i andra stycket på s. 4 och börjar med "Utskottet anslöt" och slutar med "jordbrukets kreditkassor" bort ha följande lydelse:

"Utskottet anslöt sig därför i princip till Bankföreningens uppfattning att utskiftningsskatt inte borde utgå vid banksammanslagningar, eftersom motsvarande skattebelastning inte uppkom vid fusioner mellan sparbanker och mellan jordbrukets kreditkassor."

dels att det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 4 med "Enligt skatteutskottets" och slutar på s. 5 med "behandlade motionsyrkanden" bort ha följande lydelse:

"Affärsbankerna har väsentliga uppgifter inte minst som exekutiva organ för statens politik. Det gäller bl. a. inom ramen för valutaregleringen, kontrollen av obligationsemissioner och kreditgivningen för bostadsbyggandet. Kreditgivningen till företag påverkar dessutom direkt och indirekt produktion och sysselsättning, struktur- och branschutveckling samt regionala förhållanden. Denna nyckelroll för näringslivets utveckling förstärks ytterligare genom befintliga ägandesamband mellan banker och övrigt näringsliv, gemensamma styrelseledamöter, personalunioner i övrigt och naturligtvis koncentrationsgraden inom affärsbanksväsendet och näringslivet i dess helhet. Koncentrationsutredningen har i betänkandet "Kreditmarknadens struktur och funktionsrätt" (SOU 1968: 3) kartlagt situationen på kreditmarknaden ur dessa och andra aspekter.

Mot bakgrund av utredningens kartläggning och den fortsatta koncentrationsutvecklingen inom näringslivet också under senare år framstår ett samgående mellan två av landets allra största banker, Skandinaviska banken och Stockholms enskilda bank, som en fråga av stor vikt. Motivet för samgåendet sägs vara att skapa en mera rationell bankenhet, som bättre än de båda bankerna var för sig kan möta ökade krav på finansiella tjänster inom och utom landet. Erfarenheterna visar, att stora banker i sin kreditgivning främst inriktar sig på de stora och attraktiva kunderna bland företagen. En ytterligare koncentration inom affärsbanksväsendet kommer enligt utskottets mening att ytterligare skärpa svårigheterna på kreditmarknaden för de mindre och medelstora företagen och därmed stimulera till snabbare strukturomvandling och koncentration i näringslivet. Det finns också påtagliga risker för att en koncentration inom affärsbankssektorn drar med sig ytterligare fusioner i konkurrensen om den attraktivaste delen av kreditmarknaden. För den enskilde innebär fortsatt koncentration inom

bankväsendet nackdelar genom en minskad konkurrens. Samgåendet i det aktuella fallet kan enligt utskottet inte heller motiveras enbart med utlandskonkurrensens krav, eftersom samverkan mellan olika banker i större finansieringsprojekt redan nu förekommer och står öppen även fortsättningsvis.

Utskottet anser för sin del, att en fortsatt koncentration inom affärsbanksväsendet har övervägande negativa konsekvenser och även ökar riskerna för ytterligare förstärkt koncentrationsutveckling. Den industriella expansionen i Sverige är beroende bl. a. av en väl fungerande kreditmarknad, som betjänar alla storleksgrupper inom företagssektorn. Den föreslagna fusionen skulle begränsa de mindre företagens utrymme på kreditområdet.

När bevillningsutskottet 1969 uttalade sig för en likabehandling i beskattningshänseende av bl. a. affärsbanker, sparbanker och ekonomiska föreningar som ingår i jordbruksskasserörelsen så var detta en följd av riksdagens beslut 1968 angående samordnad banklagstiftning. I det sammanhanget uttalade utskottet sin mening i principfrågan och hade inte att ta ställning till något konkret fusionsfall. I brist på en näringspolitik för bankväsendet måste skatteutskottet nu ta ställning till om skatteinstrumentet bör användas för att om möjligt påverka strukturen inom branschen, dvs. pröva det konkreta fusionsfallet. Enligt utskottets uppfattning står en sådan prövning i det enskilda fallet väl i samklang med den av bevillningsutskottet uttalade principuppfattningen från 1969. Denna kan inte innebära ett avståndstagande i alla tänkbara fall från användning av skatteinstrumentet i näringspolitiskt syfte och således inte heller i detta sammanhang. Däremot är det naturligtvis en fördel om koncentrationsutredningens fortsatta analyser kan leda fram till förslag också om andra medel och deras användning på längre sikt inom bankväsendet.

I avvaktan på koncentrationsutredningens slutbetänkande bör enligt utskottets mening skatteinstrumentet användas på ett sådant sätt, att den nu aktuella fusionen om möjligt förhindras. I konsekvens härmed bör Kungl. Maj:t ej utnyttja den dispensmöjlighet som föreligger för befrielse från realisationsvinstbeskattning. Utskottet tillstyrker således bifall till motionen 1971: 1602 i vad denna hänvisats till skatteutskottet. Utskottets ställningstagande innebär bifall även till motionerna 1971: 1601 och 1971: 1603 i vad dessa innehåller yrkande om avslag på förslaget om dispensrätt."

och dels att utskottet under punkten A bort hemställa

"att riksdagen med bifall till motionen 1971: 1602 och med anledning av motionerna 1971: 1601 och 1971: 1603, i vad motionerna hänvisats till skatteutskottet, avslår Kungl. Maj:ts proposition 1971: 166, i vad denna hänvisats till skatteutskottet".

